

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Vienkartiniai žmonės

Niekaip negaliu sutikti su teiginiu, kad knyga – ar koks kultūros reiškiny, spektaklis, šokis, performansas ar panašiai – vertingi tiek, kiek joje yra naudingos informacijos. „Naudinga informacija“, jeigu atidžiau suklustume prie šios frazės, apskritai ima darytis įtartina. Ką reiškia – naudinga? Suprantama? Atpažįstama? Lengvai atsimenama ar lengvai pamirštama?.. Ir apskritai – kam ji reikalinga, toji naudinga informacija? Ar ji padeda tamstai mąstyti, ar atvirkščiai – išvaduoja nuo šio nemalonaus proceso?..

Ir negi tik „naudinga informacija“ padeda pažinti pasaulį kaip būtį, kuri yra ne galutinė, o tik tarpinė?.. Aišku, kad ne. „Naudinga informacija“ tik atveria šios mūsų tarpinės būties modelius, tačiau labai mažai ką pasako apie amžinybę, žmogaus sielą, jos tobulėjimą. Ir beveik nieko apie tai, kad ateiname į šį pasaulį ne išsemti jo malonumų ar išgarsėti, ne kažkuo didžiuotis ar kažko nekęsti, o *išeiti* iš jo: išeiti tokie, kokie norėsime būti *tikroje* būtyje. Kitaip tariant, mes tik suformuojame save šioje būtyje, kad galėtume *būti* kitoje.

Neretai žodis „naudinga“ skamba kaip „madinga“. O juk iš tiesų – galbūt egzistuoja ir „madinga informacija“, kurios svarbiausias uždavinys – formuoti mus šiai būčiai, ir niekam kitam. Vadinas, mes tampame savotiškais *vienkartiniais* žmonėmis – žmonėmis, gyvenančiais itin trumpą, metafiziškai niekinį laiką.

Kadangi didžioji pasaulio dalis yra sekuliari, ir ypač tai tinka vadinamosioms gerovės valstybėms, metafizinio laiko samprata traukiasi, užleisdama vietą *vienkartinės būties* sampratai. Žmogus turi teisę į ekonominę gerovę, žodžio ir raškos bei visas kitas laisves, tačiau ar jis pamažu nepraranda pačios *laisvės*, kuri siejama ne su socialiniais ir ekonominiais, taigi išnykimui pasmerktais dalykais, o su transcendencija?..

Transcendentiniai dalykai baugina. Mes atsikratėme baimės būti persekiojami, sekami, tildomi, niekas nedraudžia sakyti to, kas rūpi, kas skaudina, kas negera. Baimė – vienas iš niekingiausių jausmų, bene parankiausias žmonių manipuliacijoms ir valdymui. Todėl šiuo atveju geriau nebūti šio jausmo valdomam.

Tačiau ar blogai yra bijoti transcendencijos?

Juk tai toli gražu ne tas pats, kaip bijoti mirties ar išnykimo. Nors transcendencija susijusi ir su vienu, ir su kitu. Baisu yra to, kas lieka po *vienkartinio žmogaus*. Ar tai, kas lieka, gali prisikelti tikrajai būčiai. Baisu, kad to gali nepakakti gyvenimui, į kurį tikrai ateiname *visam laikui*. Štai tada ir apima baimė. Baimė, kurią sunku paaiškinti, logiškai įvardyti, rasti nuo jos vaistų. Todėl *pasaulio* žmogus ir stengiasi šią baimę eliminuoti iš savo gyvenimo, pasitelkdamas tai, kas naudinga, madinga, malonu ir atraktyvu. Visokios atrakcijos ypač populiarios – ir pačios keisčiausios, ir pačios baisiausios.

Tačiau jeigu nebejusime to nerimo, to ilgesio, tos baimės, nepanašios į šio pasaulio baimes, kitokios, nes ji ne gniuždo ar manipuliuoja, o tiesiog perspėja, kad kažkas ne taip – argi nebūsime tik *vienkartiniai žmonės*?..

Renata Šerelytė

efoto.lt nuotr.

*Į sielą rūsčio spinduliai
nupuolė, ir tąsyk pasidarė
lyg lengviau. Dabar
aš nebijau ilgų nakties:
su manimi alsuoja
pajūrio žliogė...*

*Jie kalba – jūrų lapai
atodangų šviesiųjų
platumu, paskui išskyla
aukštas upių slėnis:
kregždė dumblota
mėlynu snapu
likimą raško
(kur siautė vasara,
užėję gūdūs smėliai...)*

*Šviesu – nors vardą
viešpaties skaityk,
didžių bedugnių
pragarmės aidėję.
Aukštai be garso
plakas vieversys,
o linas, – ruduo jam
audžia aukso peleriną...
Ir žalias jojo kūnas
neregėtas – suaižėjusi
marmuro uola...*

Sigitas Geda

Delčia rudenė deivė. Rudens giesmių ciklas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Vienkartiniai žmonės • **2-as psl.** Jūratė Kuodytė. Neatrastos turizmo galimybės: Vilnius – Gailėstingumo miestas • **3-as psl.** Algis Vaškevičius. Jau 26 kartą pakvietė „Poetinis Druskininkų ruduo“ • **4-as psl.** Daina Opolskaitė. Eksperimentas gyventi. Ištrauka iš romano • **5-as psl.** Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė. Vartai į abi puses • **6-as psl.** Pranas Visvydas. Daug ko avangardiškai sruvaus • **7-as psl.** Leonas Peleckis-Kaktavičius. Lietuvanis sugrįžta, arba trys Liudvikai (8) • **8-as psl.** Kultūros kronika / Į Vilnių atvyksta elektroninės muzikos legenda Squarepusher

Kitame numeryje: Stasys Goštautas. Užrašai iš Čikagos: apie Vytautą O. Virkau • Rebeka Una: „Atjunk“

SPAUDOS,
RADIO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2015 m. suteikė 15 000 Eur paramą šeštadieniui „Draugo“ priedui „Kultūra“, projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvių puoselėjimas pasaulyje“

„Neatrastos turizmo galimybės: Vilnius – Gailestingumo miestas“

Jūratė Kuodytė

Taip vadinosi paskutinę rugsėjo dieną Seime įvykusi konferencija, kurią inicijavo Lietuvos lenkų rinkimų akcijos narė parlamentarė Rita Tamašūnienė ir Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas Vilniaus arkivyskupas metropolitas Gintaras Grušas. Toks pavadinimas uolaus kataliko ausiai galėjo nuskambėti ir neįprastai – ar galima suderinti turizmą ir pamaldumo praktiką Dievo gailestingumui?

Turizmą paprastai suvokiame kaip laisvalaikį ir pramogą, neatsiejamus nuo komercijos, o Gailestingumą – su maldos praktika, Gailestingojo Jėzaus paveikslu mažoje Vilniaus šventovėje ir vis labiau Lietuvoje atrandamu pamaldumu, kuris pasaulyje žinomas nuo pat jo atsiradimo pradžios, 1935-ųjų metų, kai per Velykų Tridienio iškilmes Aušros Vartuose pirmąkart viešai pagerbiamas Gailestingojo Jėzaus paveikslas, nutapytas Eugenijaus Kaimierovskio pagal šv. Faustinos Kovalskos regėjimus ir pasakojimus. Tačiau konferencijos dalyviai, atstovavę ir Katalikų Bažnyčiai, ir valstybinėms institucijoms, savo pranešimuose brėžė sąsajas tarp šių dviejų reiškinių, iškeldami bendradarbiavimo svarbą, idant kuo plačiau būtų skleidžiama žinia apie Dievo gailestingumo slėpinį, o augantis religinis ir kultūrinis turizmas teiktų Vilniui ir visai Lietuvai ekonominę naudą.

„Skelbdamas ateinančius, 2016 metus Gailestingumo metais, popiežius Pranciškus duoda pasauliui ir Bažnyčiai ne tik didžiulę dovaną, bet ir įpareigojimą perduoti pamatinę krikščioniško tikėjimo žinią – Dievas taip pamilo pasaulį, kad pasiryžęs viską už jį atiduoti. Dievo gailestingumą reikia ne tik priimti, bet ir jį praktikuoti“, – teigė Lietuvos vyskupų konferencijos pirmininkas arkivyskupas Gintaras Grušas, sveikindamas konferencijos „Neatrastos turizmo galimybės: Vilnius – Gailestingumo miestas“ dalyvius. Vienu iš įrankių Gailestingumo žinios ir pamaldumo praktikos viešinimo link Vilniaus arkivyskupas įvardijo filmą „Pasitikiu Tavimi“ ir naują amerikiečių kinematografininkų juostą, pasirodysiančią Gailestingumo metų pradžioje.

Jis pranešė ir apie popiežiaus Pranciškaus pritarimą tokiai sklaidai, perduodamas Šventojo Tėvo sveikinimą konferencijos dalyviams. Pasirodo, popiežius puikiai žino šį kultą, pats Vatikane dalijo mažus Gailestingojo Jėzaus paveikslėlius su Gailestingumo vainikėlio maldos instrukcija. Vilniaus arkivyskupas pasidžiaugė popiežiaus Pranciškaus palaikymu skleidžiant žinią apie Dievo gailestingumo slėpinį ir Gailestingojo Jėzaus paveikslą, kad tai neštų vaisius tiek Lietuvoje, tiek visuotinėje Bažnyčioje. Vilniaus arkivyskupas kvietė valdžios institucijas ir Bažnyčios narius ruošti deramai priimti vis gausiau atvyksiančius piligrimus, kad ir jie išvystų 50 metų slėptą lobį – Gailestingojo Jėzaus paveikslą, jau pradedantį garsėti stebuklais: Gailestingumo šventovės rektorius kun. Vaidas Vaišvilas savo pranešime pateikė konkrečius pavyzdžius apie moters išgijimą ir porą, susilaukusią vaikų – prie šio paveikslo pora prašė Dievo malonės.

Svarstydamas piligrimystės augimo galimybes, siekiant Vilnių padaryti patraukliu tarptautiniam turistui miestu, dr. Darius Liutikas, Lietuvos piligrimų bendrijos pirmininkas, teigė, kad mes visi esame pilgrimai, nes pagal statistiką kone kiekvienas žmogus bent kartą savo gyvenime leidžiasi į vertybinę, t. y. piligriminę kelionę. Atskirdamas kultūrinį turistą nuo piligrimo prelegentas pažymėjo, kad pastarasis į šventą, stebuklais garsėjančią vietą keliauja vedamas dvasinių ieškojimų, siekdamas atsinaujinimo, prašydamas sveikatos ar malonės ir dėkodamas Jėzui ir švč. Mergelei Marijai. Piligrimystė egzistuoja visose pasaulio religijose ir kultūrose, o piligrimų vietos pasaulio žemėlapyje atsiranda matuojant piligrimų skaičiais ir gautomis pajamomis.

Pavyzdžiui, Lurdas yra antras Prancūzijos mies-

Faustina Kovalska

Gailestingumo Šventovė Vilniuje

tas pagal viešbučių skaičių! Taigi, piligrimystė ir Lietuvoje gali teikti ekonominę naudą. Pirmoji piligriminė kelionė Lietuvoje surengta jėzuitų vienuolių 1604 metais nuo Aušros Vartų, pagerbiant Gailestingumo Motinos paveikslą, į Trakus, prie Dievo Motinos Lietuvos Globėjos stebuklais garsėjančio paveikslo. Keliais metais vėliau piligrimai traukė į Šiluvą, Žemaičių Kalvarijas, Vilniaus Kalvarijas. Dr. D. Liutiko teigimu, šiandien tik Kryžių kalną galima laikyti religinio, kultūrinio turizmo ir piligrimystės centru tarptautiniu mastu. Prelegentas pateikė 20 piligriminių vietų Lietuvoje, išskirdamas 2007 metais Lietuvoje įkurtą šv. popiežiaus Jono Pauliaus II piligrimų kelią, pasižymintį infrastruktūra ir informacijos sklaida.

Dr. D. Liutikas atkreipė dėmesį, kad reikia skirti religinį turistą ir piligrimą nuo kultūrinio turisto. Pastarojo poreikiai yra siauresni, orientuoti į suvenyrus, rekreaciją ir kultūros objektų lankymą. Reikia galvoti, kokias paslaugas pasiūlyti piligrimui ir religiniam turistui, kad jie pasilikėtų mieste ilgiau nei vieną dieną, tokiu būdu sulaukiant ir didesnio ekonominio efekto. Lietuvos piligrimų bendrijos pirmininkas apgailestavo, kad dėl neaiškių ir labai plačių Lietuvos turizmo politikos tikslų, fragmentuoto šalies kaip patrauklios turizmui įvaizdžio, prasto religinių vietų viešinimo ir infrastruktūros nebuvimo piligrimystė tarptautiniu mastu vystosi sunkiai.

Jam antrino ir Valstybinio turizmo departamento prie Ūkio ministerijos Turizmo plėtros skyriaus vedėja Rasuolė Andriulienė, pritardama minčiai, jog piligrimystė yra svarbi kultūrinio turizmo dalis. Ji aptarė turizmo naudą ir piligrimystę kultūrinio turizmo kontekste, pateikdama turimą statistiką, kurios duomenimis, didžiausią skaičių turistų sudaro atvykėliai iš kaimyninių šalių. Vilma Daubarienė, Vilniaus turizmo informacijos centro ir konferencijų biuro Projektų įgyvendinimo skyriaus vadovė, pripažino, kad stokoja informacijos apie Vil-

niuje vykstančius religinius renginius, šventes, apie Gailestingumo pamaldumo praktiką ir su ja susijusius objektus. Trūksta ir specialiai piligrimams pritaikytų nakvynės vietų, gidų, informacinių leidinių užsienio kalbomis.

Šią spragą mėgina užpildyti Vilniaus piligrimų centras. Piligrimystės galimybių Vilniuje pritaikymas yra pagrindinis šio centro uždavinys, siekiant pristatyti pasauliui Vilnių kaip Gailestingumo miestą. Centro vadovė Inesa Čaikauskienė priminė, kad žinoma Katalikų Bažnyčios mistikė šv. Faustina 1926, 1933–1936 m. gyveno Vilniuje ir čia patyrė Jėzaus regėjimus, per kuriuos jos buvo prašoma skleisti pasauliui žinią apie esminę Dievo savybę – gailestingumą. Vilniaus miesto gatvės ir bažnyčios, senamiesčio namai tapo vietomis, kuriose Gailestingumo apaštalai – šv. Faustina ir pal. kun. Mykolas Sopočka – gyveno, meldėsi, vykdė per juos išsakytą Dievo valią.

Vilniuje buvo nutapytas Gailestingojo Jėzaus paveikslas, šiandien gerbiamas Gailestingumo šventovėje, padiktuotas Gailestingumo vainikėlis, pradėta kurti Gailestingojo Jėzaus vienuolija ir čia šv. Faustina pradėjo rašyti savo garsųjį dienoraštį. Vilnius tapo svarbiu krikščionybės istorijoje, nes iš čia pradėjo skliti pamaldumas Dievo gailestingumui. Vilniaus piligrimų centro vadovė pastebėjo, jog užsie-

nio turistai neretai daugiau žino apie Gailestingumo apaštalus – šv. Faustina ir pal. kun. Mykolą Sopočką kaip ir apie svarbias pamaldumo Dievo Gailestingumui vietas – nei vilniečiai. Be žinomų objektų, Gailestingumo šventovės ir šv. ses. Faustinos namelio, yra dar kelios šventovės, kuriose paliko ryškų dvasinį įspaudą šiedu pirmieji slėpiningos žinios nešėjai.

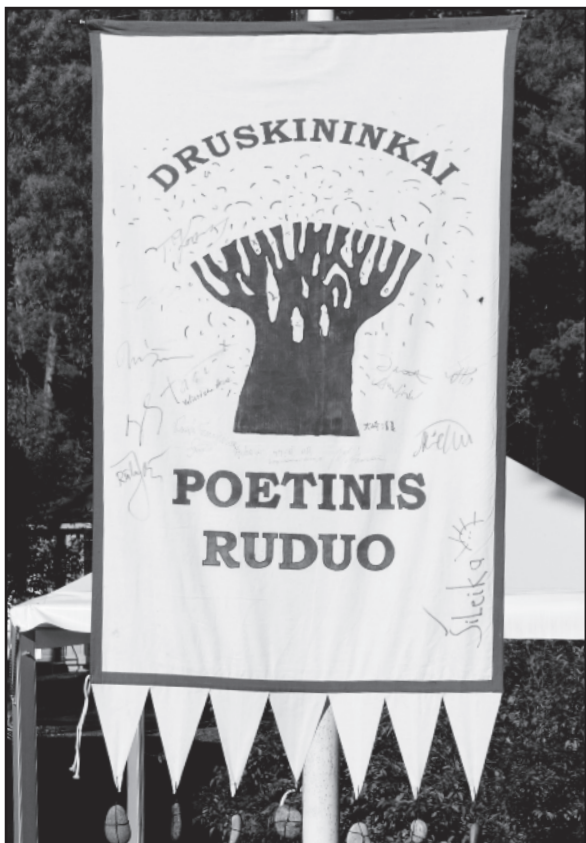
Visos šios vietos jungiasi į Gailestingumo kelią, kuris prasideda Antakalnyje, Grybo g. 29 a, kur buvo Gailestingumo motinos seserų vienuolynas. Čia šv. Faustina patyrė daugelį apreiškimų, o 1935 m. jai buvo padiktuotas ir Gailestingumo vainikėlis. Toliau – Aušros vartai, kur koplyčioje pal. kun. M. Sopočka ir šv. Faustina dažnai meldavosi prie Gailestingumo Motinos. Visai šalia – vizitiečių vienuolynas, kur 1932–1934 metais gyveno

kun. Sopočka ir dailininkas Eugenijus Kazimirovskis, pagal Faustinos pasakojimą nutapęs Gailestingojo Jėzaus paveikslą. Dabar čia, Rasų g. 6, įsikūręs Gailestingojo Jėzaus seserų vienuolynas su svarbia tarnyste – hospisu. Toliau Gailestingumo kelias veda į Bokšto g. 4, kur veikė Jadvygos Valc berniukų internatas. Čia, mainais už rusų kalbos pamokas, Mykolas Sopočka gyveno 1908–1910 metais, ruošdamasis stojamiesiems egzaminams į kunigų seminariją.

Šv. Mykolo bažnyčioje (dabar Bažnytinio paveldo muziejus) 1934–1938 metais kun. M. Sopočka buvo paskirtas rektoriumi ir seserų bernardinų kapelionu. Nutapytas Gailestingojo Jėzaus paveikslas buvo pakabintas vienuolyno koridoriuje, o 1937 metais, leidus Vilniaus arkivyskupui, paveikslas pakabinamas pagrindinio altoriaus dešinėje ir pradėtas tikinčiųjų garbinti, šlovinant Dievo gailestingumą. Gailestingumo kelias nusitęsia iki Lietuvos pasienio – Tabariškių miestelio, vingiuodamas ir pro Juodšilių bažnytkaimį, kuriame pas seseris uršulietes 1942–1944 m. kun. M. Sopočka slapstėsi nuo vokiečių arešto. 1951 m. Gailestingumo paveikslas iš uždarytos šv. Mykolo bažnyčios buvo perduotas Vilniaus šv. Dvasios bažnyčios klebonui, bet viešam garbinimui nebuvo pakabintas, o vėliau išgabentas į Naująją Rūdą. Šią uždarius gražintas į šv. Dvasios bažnyčią, kurioje liko iki 2005 metų, kai restauravus švč. Trejybės bažnyčią ir suteikus jai Gailestingumo Šventovės titulą buvo perkeltas į ją. Dėl čia esančio paveikslo ši šventovė yra labiausiai žinoma Gailestingumo kelio vieta Vilniuje, Dominikonų g. 12. 1946–1947 metais čia dirbo pal. kun. M. Sopočka, kuris buvo paskutinis kunigas prieš ją uždaranč po Antrojo pasaulinio karo.

Vilniaus piligrimų centras yra parengęs lankstinuką apie šį kelią, ketina ruošti gidus, siekdamas visų konferencijos dalyvių išsakyto tikslo – pasauliui pristatyti Vilnių kaip Gailestingumo miestą, patrauklų turizmui ir piligrimystei. □

Jau 26 kartą pakvietė „Poetinis Druskininkų ruduo“

Festivalio vėliava

Algis Vaškevičius

Antrąjį spalio savaitgalį į Druskininkus vėl rinkosi poetai iš Lietuvos, taip pat kitų šalių – Jungtinių Amerikos Valstijų, Japonijos, Latvijos, Baltarusijos, Švedijos, Nyderlandų, Egipto, Didžiosios Britanijos, Lenkijos, Slovakijos. Šiemet jų buvo apie šimtą – visi dalyvavo jau 26-ąjį kartą vykusiame poezijos festivalyje „Poetinis Druskininkų ruduo“.

Šis renginys turi galias susiformavusias tradicijas. Kaip teigia festivalio valdybos pirmininkas poetas Kornelijus Platelis, 1990-aisiais buvo kilusi idėja surengti kažkokį alternatyvų poezijos renginį, tada festivalis buvo visai kitoks nei dabar, nors kai kurie dalykai nesikeičia – tai ir bendra kokia nors festivalio tema, ir pakvietimai svečių iš užsienio, ir naktiniai poezijos skaitymai, ir renginio metu įteikiama Jotvingių ir Jaunojo jotvingio premija, kurios nominantus išrenka patys poetai. Tada, 1990-aisiais, pirmuoju laureatu tapo pats K. Platelis, pirmąją Jaunojo jotvingio premiją 1998 metais laimėjo Darius Šimonis.

Pasak K. Platelio, poetai labai mėgsta šį renginį, nes tai galimybė pabendrauti, pasidžiaugti gražiu rudeniu Druskininkuose, pasverti metų kūrybinį derlių, galų gale ir atsipalaiduoti bei pašokti. Norinčių čia dalyvauti yra labai daug, bet finansavimas festivaliui pastaruoju metu gerokai sumažėjęs, tad visus priimti ir apgyvendinti bei maitinti nėra galimybių, bet renginiuose nemokamai gali dalyvauti visi norintys.

Kaip ir kasmet, festivalio renginiai prasidėjo Vilniuje, kur knygyne „MintVinetu“ buvo pristatytas Poetinio Druskininkų rudens almanachas. Rytojaus dieną poetai išikūrė Druskininkų centre „Dainava“ – jame, o taip pat šalia esančioje kavinėje „Širdelė“ vyko visi pagrindiniai festivalio renginiai.

Druskininkuose festivalis prasidėjo vėliavos pakėlimu prie kavinės „Širdelė“. Jau pati renginio pradžia buvo netikėta, kai paaiškėjo, kad festivalio vėliava visus metus buvo pradingusi ir tik prieš jos pakėlimo momentą vėl atsirado – kažkuris iš poetų ją tiesiog buvo išsivežęs į Vilnių. Skambant Poetinio Druskininkų rudens himnui, vienas jo įkūrėjų K. Platelis iškėlė ant stiebo naują vėliavą.

Per tuos metus susiformavo ir festivalio rėmai, kurie mažai keičiasi. Šių metų tema buvo „Baimė: rašyti ar nerašyti?“. Tema ištis įdomi, ir ją pristatydama menotyrininkė Laima Kreivytė teigė, jog baimė yra žmogiškas fenomenas, o tų baimių yra labai įvairių – tai ir rašymo baimė, ir baimė pradėti

Svečiai iš tolimų šalių

rašyti, ir baimė pasakyti per daug ar nieko nepasakyti, ir begalybės baimė, ir autoriteto baimė ir kritikos baimė, ir vadinamoji *deadline*’o baimė ir pan. Įdomus buvo klinikinės psichologės profesorės Aistės Diržytės pranešimas – prelegentė daug kalbėjo apie balto lapo baimę, apie pastangas ir būdus ją įveikti. Ji išsamiai apibūdino įvairias emocijas, o diskusijų metu kaip priešuodis baimėms buvo įvardintas ir pyktis.

Įdomiais pamąstymais apie įvairias baimes pasidalino Donatas Petrošius, kuris prisipažino krevai žiūrintis į baimes – jei esi poetas ir bijai rašyti eiles, rašyk prozą, jei ir to bijai – rašyk dienoraštį ar pastabas ar galų gale laiškus ar visai nerašyk. Juk parašęs blogą eilėraštį visada jį gali pataisyti, tai ko čia bijoti?

Pertraukėlės metu „Dainavos“ centre buvo atidaryta Petro Rakštiko grafikos paroda „Bamba 2“. Įvairių parodų atidarymai – tai dar viena iš poezijos festivalio tradicijų. Štai ir šiemet Druskininkų kavinėje „Boulangerie“ buvo atidaryta Ričardo Šileikos paroda „Žymenys“, galerijoje „Sofa“ – Gvido Latako darbų paroda „Riterio sapnas“, o M. K. Čiurlionio memorialiniame muziejuje kūrėjams surengtos grafikos ir kaligrafijos dirbtuvės. 24 medaliai, skirti lietuvių poetams ir sukurti garsaus dailininko Petro Repšio, buvo pristatyti Vytauto Kazimiero Jonyno galerijoje.

Leidyklų metų derliaus pristatymas

Algio Vaškevičiaus nuotrauka

Žinoma, kaip visada įdomiausi yra festivalio dalyvių poezijos skaitymai – jie vyko keliose vietose, poeziją skaitė ir pripažinti meistrai, ir jaunieji kūrėjai – renginys vadinosi „Poetiška naktis“, jį vedė Andrius Jakučiūnas ir Neringa Butnoriūtė. Vėliau veikė „Laisvas mikrofonas“, kai savo poeziją galėjo paskaityti bet kuris festivalio dalyvis.

Šeštadienį „Dainavoje“ kelios leidyklos pristatė per metus išleistų poezijos knygų derlių. Pasirodė ištis nemažai žinomų ir pripažintų poetų knygų, jos leidyklų atstovų buvo išsamiai aptartos, čia pat knygas buvo galima išsigyti. Po to visi buvo pakviesti į Europos Sąjungos programos „Kūrybiška Europa“ projekto VERSOPOLIS poetų skaitymus – pagal mainų programą šiemet į festivalį atvyko ir savo poeziją skaitė kūrėjai iš Lenkijos, Švedijos, Slovakijos, Nyderlandų ir Didžiosios Britanijos. Vėliau surengta lietuvių poezijos popietė.

Dar viena festivalio tradicija – keletas anoniminių konkursų, kai poetai pristato savo kūrybinius

Festivalio diskusijos

bandymus keliose kategorijose – laisva tema, konkrečiai duota tema „Baltas lapas“ bei humoristine tematika „Tingėjimo džiaugsmas“. Vėliau šie kūrėjai yra įvardijami, už kūrybinius bandymus jiems skiriamos vietos.

Pagrindinis Poetinio Druskininkų rudens akcentas – Jotvingio ir Jaunojo jotvingio premijos įteikimas. Šiemet Jaunojo jotvingio premiją už knygą „Mo“ laimėjo poetas, žurnalistas, dramaturgas Mindaugas Nastaravičius, kurio ne viena sukurta pjesė jau yra pastatyta Lietuvos teatruose. Kaip sakė vertinimo komisijos pirmininkas Antanas A. Jonynas, jau kuris laikas šis kūrėjas yra ryškiai pastebimas, atėjo laikas įvertinti ir jo poeziją. Sakydamas padėkos kalbą autorius teigė premijos nesitikėjęs, bet ja labai besidžiaugiantis, nes tai kolegų, o ne ministerijų ar savivaldybių įvertinimas. Jis paskaitė naują eilėraštį „Bendratis“ iš būsimosios poezijos knygos.

Pagrindinę – Jotvingio premiją – šiemet laimėjo lietuviškos eseistikos pradininku vadinamas Rolandas Rastauskas. Taip įvertinta jo poezijos rinktinė „Vienišos vėliavos“ – knyga, į kurią autorius sudėjo apie 200 eilėraščių, parašytų per 40 kūrybinių metų.

Dėkodamas už įvertinimą R. Rastauskas prisiminė laikus, kai poetų buvo tik saujelė, o dabar, pasak jo, „jų jau legionai“. Kūrėjas prisipažino didelių poetinių ambicijų neturėjęs, laikęs save daugiau „paraščių poetu“, o savo poeziją laikė labiau tokiu *second hand'u*, vintažu. R. Rastauskas prisipažino nesantis sentimentalus, nors knygoje nemažai nostalgikų eilių. R. Rastauskas prisiminė, kad jo poetiniu talentu tikėjo šviesios atminties poetai Judita Vaičiūnaitė ir Vaidotas Daunys.

„Tad užėikite į tą *second hand'ą*, ten jūsų laukia vienas kitas geras dalykas. Turėkite galvoje, kad mums kalbant, skaitant mirusieji poetai mus girdi. Jūs, jaunieji poetai, dirbate ne plynėje, garsieji poetai girdi jūsų verlibrus. Spręsti poezijoje algebros lygtis yra sunku, ten reikia matematinio proto, bet gi dažnai tie matematikai buvo pamišėliai“, – dalinosi savo išvalgomis naujasis laureatas. Po savo kalbos kartu su muzikantu Arkadijumi Gotesmanu jis surengė muzikinį performansą, kurio metu savo eiles ir skaitė, ir dainavo.

Po apdovanojimų vakare surengti naktiniai skaitymai ir vaidinimai, vėliau visi galėjo pasilinksminėti diskotekoje. Sekmadienį buvo nuleista festivalio vėliava ir dalyviai išvyko į Vilnių, kur Šiuolaikinio meno centro skaitykloje surengtas Poetinio Druskininkų rudens svečių ir laureatų poezijos vakaras, jo metu grojo Vytauto Labučio trio. Festivalis baigėsi pirmadienį poezijos skaitymais Užupio kavinėje. □

Daina Opolskaitė

Eksperimentas gyventi

Ištrauka

Šiandien skaitytojams pristatome autorę, kuri leidyklos „Alma littera“ surengtame paauglių literatūros konkurse pateko tarp trijų geriausių rankraščių autorių

Pasaulyje, kuriame aš gyvenau, niekada nebuvo Dievo. Galybę kartų ieškojau jo, naiviai tikėdamasi rasti, bet neradau. Visgi beviltiškai bandžiau vaizduotis, kad kažkada, labai seniai, jis vaikščiojo šia žeme, tikrų tikriausiai praėjo visais mano gyvenimo keliais ir takeliais, tačiau jo pėdų įspaudai kaip neatpažįstamos fosilijos tebeglūdi kažkur giliausiuose žemės sluoksniuose, patikimai užpūsti pilko, po visą žemę amžiais vėjo nešamo smėlio. Žinojau, kad kažkada jo tariami galingi žodžiai lengvai keitė likimus ir gydė sergančias sielas, tačiau mane visą laiką diena iš dienos gaubė šiurpi tylą, suple suple storas ir neprakertamas jos lukštas, o tie žodžiai, lengvi, stebuklingi ir gražūs, tikriausiai tebesklandė kažkur už jo. Aš jų negirdėjau. Taip pat nesunkiai regėjau mintyse jo gražų, absoliučiai tobulą ir harmoningą veidą, kupiną neišsenkančios ramybės, jo šviesias akis, kuriomis jis dairėsi po visą pasaulį, kiaurai permatydamas jūras, žemes ir orą. Jis laisvai vaikščiojo savo pirštais liesdamas gėles, paukščius ir drugelius, džiaugdamasis savo kūrybos stebuklu, šypsodamasis kvėpė saldų orą ir pasilenkęs prie vandens susimąstęs žiūrėjo į savo atvaizdą, galvodamas apie žmogų, kurį sukūrė, ir jo kančią, kurią norėjo palengvinti.

Nežinau, iš kur mano galvoje susikūrė ši pasaka ir ar pats Dievas buvo jos autorius. Vis dėlto pasaka buvo nuostabi. Tobula. Visiška idilė. Galbūt ji paprasčiausiai atsirado iš to, kad ganėtinai ilgą laiką buvau naivi ir vaikiška ir pakankamai prisiliumbiau ieškodama konkrečių atsakymų į aiškius ir konkrečius klausimus. Netikėjau, kad į juos negali būti atsakymų. Pavyzdžiui: kodėl esu viena, vienui viena kaip pirštas, jei net akmenys retai tesurandami po vieną, kodėl iš manęs atėmė lovą vien dėl to, kad atvežė dar vieną vaiką, o aš turiu miegoti ant pelėsiu ir drėgme dvokiančio čiužinio, kurį atitempė iš sandėlio, kodėl negaliu turėti savo knygos, savo rankšluosčio, savo veidrodėlio, netgi savo lėkštės ir šaukšto, o jie yra visų, kodėl, kai man šalta ir skauda, aš neturiu kam to pasakyti, kodėl visada, kai ser-

gu, guliu ir kliedžiu apie žalias kaktusų sultis, kurių niekad nesu ragavusi, ir apie pliušinį baltą lokį žaidimų kambaryje, kurį noriu apsikabinti?

Atsakymų nebuvo. Jokių.

Nenuostabu, kad vėliau, bėgant metams, mane apėdo įsitikinimas, kad su manimi vykdomas kažkoks apgailėtinas eksperimentas, kad esu jo dalis. Eksperimentas, beje, atrodo, buvo nepavykęs, nevykęs. Mano tapatybės kodas neatitiko jokių sistemos duomenų, jis buvo grubi klaida, todėl ir jaučiausi kaip niekam nereikalingas atributas, neaiški konstrukcija, kuri tik visiems kliudė. Be to, mano gyvensenai ir egzistencijai kasdien buvo eikvojama energija, pinigai, laikas, o visam tam, man rodės, nebuvo jokios prasmės. Juk niekam nebuvau reikalinga.

Vieta, kurią vadinome namais, buvo ketinamas renovuoti dviejų aukštų pastatas, padalintas į dvi dalis. Tas dalis mes vadinome galais, taip buvo įprasta jau per amžių amžius. Kiekvienas toks galas buvo padalintas į penkis gyvenamuosius plotus su bendrais miegamaisiais ir virtuvėle, kur mums teko glautis po šešis ar septynis, priklausomai nuo amžiaus. Man ką tik suėjo penkiolika ir jau beveik mėnuo kaip aš buvau įkurdinta vyresniųjų mergaičių užkaboryje, kurio vietą žymėjo nekukli keverzonė ant durų: MADONOS. Kambariams buvo leista susigalvoti pavadinimus ir šis iškilus žodis, mūsų supratimu, reiškiantis *ne šiaip sau mergaitės*, o tikrai neeilines asmenybes, buvo mūsų sumanytas. Niekas negalėjo mums prilygti. Kur ten kokios apgailėtinos LĖLYTĖS, KATYTĖS ar GERVUOGĖS.

Bernų gale viskas aiškiai buvo paprasčiau. Ten buvo svarbiausia jėga, o ne išmonė, jeigu tu neturi raumenų – tu niekas. Abu galus vienijo bendra valgykla ir sporto salė, dar bibliotekos užkampis ir pirmosios medicinos pagalbos kabinetas – kasdienės susitikimų vietos. Tačiau mes instinktyviai stengėmės nuolat padalinti zonas, griežtai saugodamiesi peržengti nubrėžtą nematomą ribą, kaip bendruomenė budrių ir apdairių beždžionių gyvena pasidalijusios į klanus. Mūsų, mergaičių galas ir jų, bernų, galas. Visi kartu mes veikėme kaip baterija, kurios viename gale pliusas, o kitame minusas. Nors ir stengėmės funkcionuoti kaip du atskiri organizmai, pliusas neišvengiamai visada traukė minusą ir atvirkščiai. Dėl to mūsų gyvenimas buvo tik įdomesnis ir smagesnis, kupinas intrigų ir nepasitikėjimo, maisto ir kovos už būvį, tačiau kartais ir pavojingas.

Žmonės, kurie dienų dienas supo mus visus, daug tokių, panašių į mane atributų-konstrukčių, atrodė, buvo nemirtingi. Amžini kaip dievai, kaip kosminės būtybės. Jie nesikeitė, neseno, netgi nemirė. Pirmiausia budėtoja Liudmila, mažulytė ir sudžiūvusi bobulytė, kiekvienam iš mūsų tesiekusi petį, susirietusi ir dieną naktį dėvinti mažus apdulkėjusiais stiklais akinius. Galima sakyti, ji išties amžių gyveno savo stiklinėje būdelėje vestibulyje, prie paradinių durų. Tik trumpam nuvinguriuodavo į greta esantį sandėliuką užsiplikyti arbatos, pasiimti raktų ar išivarvinti lašų nuo širdies ir kuo greičiausiai sugrįždavo atgal. Tiktai nereikėjo apsigauti – toji močiutytė buvo pats tikriausias žvalgas, tikrų tikriausias slaptasis agentas, sergstintis mus visus ir kiekvieną atskirai kiaurą parą. Savo nematomais jutimo radarais užfiksavusi kokį neaiškių ketinimų turintį globotinį, slenkantį koridoriumi, ji iškart išsiurbdavo į jį savo mažomis akutėmis:

– Iš kur eini? Kur buvai? Dabar pamokų metas, ką tu čia veiki? Palauk, aš tave jau vakar pastebėjau...

Beje, dėl to Liudmila niekada nebuvo Liudmila. Neatmenamų ir jau išėjusių globotinių kartų įvertinta už savo išskirtinį apdairumą, išvalgumą ir aštrų žvilgsnį ji gavo Pinočeto vardą ir niekas jos kitaip niekada nevadino. Pinočetas žino, Pinočetas seka, Pinočetas matė. Pro Pinočetą taip lengvai neprasmusis. Apgauti budrias ir per dešimtmečius išaštrėjusias Pinočeto akis beveik niekam nepavykdavo. Jos kaip mažyčiai smeigtukai smaigstė kiek-

vieną iš mūsų kasdien, be paliovos. Pinočetas budi.

Ūkvedžio pareigas einantis Zenonas buvo dar viena asmenybė. Jau senyvo amžiaus, pliktelėjęs, storas ir žemaūgis jis kaip žiurkėnas šmirinėjo kasdien nepavargdamas tais pačiais jam vienam gerai žinomais keliais ir slėpingais takeliais. Jo žinioje buvo visi ūkiniai reikalai pradedant aplinka ir kiemu, o baigiant didžiuoju sandėliu pirmajame aukšte, kurio raktą net pati direktorė retai iš jo teisprašydavo.

– O ko ten? – pastatydavo savo skvarbias akutes Zenonas, kai kas nors paprašydavo įleisti vidun. – Aš ten viską žinau. Nėra ten ko landžioti.

Iš tikrųjų sandėlyje buvo kaupiami visi buitiniai ištekliai, sausi maisto produktai, pramoninės prekės ir namų apyvokos reikmenys, skiriami mūsų įstaiagai, pradedant dantų šepetėlių, muilo bei skalbimo miltelių pakuotėmis ir baigiant elektrine žoliapjove. Ten buvo laikomi ir darbo drabužiai, įrankiai, vaisių atsargos, netgi vaisiai ir daržovės. Matant šitiek gero vienoje vietoje, Zenono širdis negalėjo nevirpėti. Todėl jis kuo akyliausiai saugojo tą vietelę kaip žiurkėnas savo atsargas, kaupė jas, skaičiavo ir neketino šiaip sau bet ko įleisti.

Medicinos sesutė Andželika buvo tikra vargšėlė, visiška senmergė, negana to, išgyvenanti staiga užklupusį priešlaikinį menopauzės laikotarpį. Ilga, laiba ir kaulėta, plokščia kaip lenta krūtine ir nutriušusiu plaukų kuodu ji atrodė apgailėtina, visiškai kaip kokia Sibiro barakų auka iš istorijos vadovėlio. Savo ikypas trikampes akis ji kasdien ryškiai apibrėždavo juodu pieštuku, o siauras lūpas storai nutepdavo alyvinės spalvos lūpdažiu. Vaizdelis buvo toks pigus, kad nejučia apie Andželą galėjai pamanyti visai ką kita, o ne tai, kad ji dirba su paugliais vaikų globos namuose. Be to, jos veido oda buvo balta kaip giltinė ir suglebusi, nes Andžela jau ilgus metus vogčiomis rūkė, drebančiomis rankomis slapstydamas cigaretes, kur pakliuvo. Visiems buvo

Daina Opolskaitė

aišku, kad jai, kaip medicinos seselei, nederėjo taip elgtis, nes ne kas kitas, o kaip tik ji turėjo visaip skatinti mūsų sveiką gyvenseną ir vesti nuolatinės prevencijos prieš svaigalus ir kvaishalus valandėles, kalbėtis asmeniškai su rūkyti pradėjusiais paaugliais apie nikotino ir alkoholio žalą jaunam organizmui. Tačiau vyresnieji bernai patys kniaukdavo iš jos cigaretes, erzindavo ją ir tyčiodavosi, žodžiu, iš Andželos galėjai vyti virveles, ir tiek. Mes, mergaitės, su ja problemų taip pat neturėjome. Kada tik sumaniusios mykdavome apie dieglius šone ir skųdavomės skausmingomis menstruacijomis, ypač kai norėjosi nusiplauti nuo kokios idiotiškos talkos ar darbo kiaurą dieną sode. Andželika negailėdama brūkšteldavo mums atleidimo lapelį. Tegul Dievulis jai už viską atlygina.

Be šių tikrai spalvingų charakterių mus kasdien supo dar šešios auklėtojos ir tiek pat auklyčių, tačiau jų fizionomijos, judesiai ir net balsai buvo tokie panašūs ir tokie niekuo neišsiskiriantys, kad nesunkiai galėjai patikėti klonų teorijos teisingumu. Be to, jos dažnai keitė viena kitą, vyko savotiška nuolatinė rotacija, todėl buvo neverta vargintis pratinantis prie kiekvienos iš jų reikalavimų ir įgeidžių. Tie žmonės buvo prieblandos šešėliai, pačios tikriausios vėlės, vaiduokliai, jie neturėjo veidų ir gerai žinojau, kad po kelerių metų neprisiminsiu nė vieno. Iš visos jų kolekcijos nebent išsiskyrė auklytė Katerina, panaši

Nukelta į 5 pl.

Atkelta iš 4 psl.

į nusipenėjusią vandeninę žiurkę – jos aptakus beformis kūnas kaskart pastumdavo mane eidamas pro šalį. Tas kūnas neturėjo krūtų, neturėjo sėdmenų ir dubens, jis tiesiog plaukė, vinguriavo. Nuo jo kiekvieną kartą tvoskė prakaitu ir gaizia drėgme, tas kvapas kažkodėl man visada priminė šviežios varškės kvapą, o varškės aš nemėgau, tiesiog nekenčiau, ir todėl susitikus ją mane visada pykino, norėjosi stačiai apsisemti.

Mūsų kasdienybė buvo ir tų žmonių kasdienybė. Naktys ir dienos, susilieję gyvenimai ir likimai. Iš tikrųjų mes buvome jų darbas, niekas daugiau. Ir savo darbą jie dirbo nepriekaištingai. Jie nuolat mums nepavargdami kartojo, kad mes esame, kas esame, ir reikia tuo didžiutis. Jūs gražūs ir stiprūs, kiekvienas išskirtinis, individuali asmenybė, pasaulis laukia kiekvieno iš jūsų plačiai atvėręs savo duris ir nieko nereikia bijoti, sakė tie žmonės, bet net ir patys tuo netikėjo. Juokdariai akiplėšos. Akivaizdus melas kaip plonytė perregima popierinė kaukė nepridengdavo jų tikrųjų minčių. Ji beviltiškai slydo jiems nuo veidų, veltui jie stengėsi ją sugriebti. Jūs esate vargšai, jūs apgailėtini, jūs menki trapūs vabalėliai, kuriuos lengvai sutraiškytum po padu ar uždusintum saujoje, štai ką bylojo jų tikrieji veidai. Negalėjau to pakešti. Labiausiai už viską nenorėjau būti tas *vabalėlis*.

Tu *vabalėlis*, kasdien kartojo ir kartojo jų akys, palydinčios mus, ir rankos, besiliečiančios prie mūsų, ir visada, visą savo gyvenimą toks būsi. *Vabalėlis*.

*

Vis dėlto neketinau taip lengvai pasiduoti tokiam akivaizdžiam smegenų plovimui. Vieną dieną, prisimenu, tai buvo ketvirtadienis, mes kaip tik ruošėmės valgyti pietus. Ir tada tai atsitiko. Viena auklėtoja praeidama tarp stalų kažkodėl kilstelėjo ranką norėdama paglostyti man petį. Pajutau tai akimirksniu, tiesiog instinktyviai, kaip pajuntamas skausmas ar smūgis, kurio dar net nespėjį suvokti. Dar akimirka ir jos ranka turėjo atsидurti man ant peties. Kokia čia istorija? Niekaip negalėjau suprasti. Kažkodėl ji panoro mane paliesti. Pamanyk, panoro! Tą rytą tiesiog patingėjau išsiplauti galvą, o dieną mano plaukai jau buvo ganėtinai riebaluoti ir apgailėtinai prisiploję prie viršugalvio, dėl ko tikriausiai atrodžiau kaip kokia vargšėlė. Betgi taip staiga, be niekur nieko mestelėti man kruopelytę apgailėtinios užuojautos, kad pasijausčiau dar menkesnė?

Šokau nuo stalo it nuplikyta. Ne, aš ne *vabalėlis*, niekada tokia nebūsiu, tegul tik pabando mane paliesti! Tegul ji glosto tuos kitus, *vabalėlius*, kuriems to reikia! Paskui save ant grindų išverčiau visą perlinių kruopų sriubą, po kojomis akimirksniu pasiliejo baltas pieno ežeras, bet tą akimirką man buvo tas pats. Aš ne *vabalėlis*!

Ryžių plovo tą dieną, aišku, nebegavau. Deserto – trijų mandarinų – taip pat. Man buvo liepta viską išvalyti, po to eiti į miegamąjį ir ten praleisti likusį dienos laiką iki vakaro, kol auklytė Katerina ateis pervilkti visų patalynės. Tuomet turėsiu jai padėti. Nuvilkti ir apvilkti apie šešiasdešimt lovų.

Gulėjau ant savo čiužinio kampe prie sienos ir mąščiau. Jeigu tik buvo galima mąstyti apie nieką. Netiesa, aš vėl mąščiau apie Dievą. Bandžiau įsivaizduoti, kad jis yra kažkur šalia. Kažkur arčiau, nei visi tie mane dienų dienas stebintys žmonės. O aš? Buvau žmogus be vietos, žmogus be namų, be daiktų, žmogus be žmonių. Šalia manęs galėjo būti tik Dievas. Turėjau jaus-tį jo švelnią ranką. Tačiau niekas nė karto manęs nepaglostė, vadinasi, nebuvo ir jo. Bingo.

Katerina tą vakarą pasirodė kaip įprastai – apie šestą. Pūkšdama įsistūmė vežimėlį su švaria sulankstyta patalyne ir keliais dideliais maišais skalbiniams surinkti. Mano nosis iškart užuodė varškę. Buvo bjauru.

– Ką čia veiki? – pūkstelėjo pamačiusi mane Katerina. – Jau ką nors prisidirbai?

Neketinau jai aiškintis. Tegul atsiknisa.

– Padėsiu pakeisti patalynę.

– Aha, gali pradėti nuo tos.

Daugiau ji nieko neklausinėjo. Ir gerai, nes vos galėjau išverti nemalonų kvapą, sklindantį jai iš burnos ir nuo viso kūno. Todėl stengiausi

net nekvėpuoti kiekvieną kart pasiimdama naują patalynės komplektą iš Katerinos rankų – striukų ir miklių kaip ežio letenėlės. Stengiausi darbuotis kuo ilgiau, vos judėjau nuo vienos lovos prie kitos.

Tačiau tą vakarą, pasirodo, manęs laukė daug netikėtų atradimų. Niekada nebūčiau pagalvojusi, kad lovos – be galo slėpiningas dalykas, kažkuria prasme jose saugiai išlaptintas glūdi vi-sas žmogaus gyvenimas. O gyvenimai, žinia, yra skirtingi, kiekvienas su savomis paslaptimis. Ir lovos pilnos tų paslapčių. Nutraukusi antklo-dę nuo vienos po pagalve radau krūvą popierinių nosinių, plaukų segtuką ir auskarą. Kitoje po čiu-žiniu buvo užbrukta maldaknygė. Trečios paklodė badė akis gėdingomis dėmėmis. Be to, visose lo-vose glūdėjo iširangės savas kūno kvapas, dau-gybė skirtingų kvapų – prakaito, kraujo, seilių, ašarų. Negailestingai plėšti nuo jų dulksvus už-valkalus reiškė apnuoginti, išrengti visus tuos gy-venimus be jokio gailėsčio. Ašėjau paskui Kate-riną, drąsiai ir ryžtingai traukiau paklodes vie-ną po kitos ir visi tie gyvenimai ir juntami kūnų kvapai staiga užklupti ir išvilkti į dienos šviesą gūžėsi nuo mano akių ir rankų, kraupiai išgąs-dinti tokios nematytos agresijos. Norėjau kvato-tis.

Visokie smulkūs daikčiukai ir popierinės no-sinės, aišku, buvo Beatos turtas. Liesa ir mažaūgė pagal savo amžių, juodais it anglis netvarkingai nukirptais plaukais su styrančiais kirpčiais, vi-sada išblyškusi ir siauralūpė kaip tikras pajacas ji buvo ne tik negraži, bet ir tikrų tikriausia ne-laimėlė. Ne kartą girdėjau, kaip ji nuolat kažko šniurkščioja ir verkšlena naktimis, bet man buvo neįdomu. Galbūt ji slapčia ilgėjosi savo tėvo, ku-riam po motinos mirties jau seniai neberūpėjo ir kuris sėkmingai gyveno savo nežinomą gyveni-mą be jos. Atrodo, visos jos psichozės prasidėjo po to, kai prieš kiek metų ji paprasčiausiai susilaužė koją ir buvo paguldyta į ligoninę, kurioje jos nie-kas nelankė ir iš kurios jos niekas taip ir nepa-siėmė. Tada ji atsidūrė čia, šiame katile, kartu su mumis visais. Istorija stebuklingai paprasta, net verkti nesinori.

– Nežliumbk, – nuoširdžiai patariau, kai su-sitikome pirmą kartą, – būk protinga.

– Tu nesupranti, nieko nesupranti... – su-virpėjo ji ir įsikniaubė į pagalvę.

Nežinau, ar dėl tėvo, ar dėl ko kito, tačiau Be-ata buvo linkusi verkti ir dar kaip. Galbūt ji tie-siog buvo per daug jautri. Tiktai tos jos ašaros nie-kam nerūpėjo, visiems buvo žinoma, kad jos tėra nevykęs triukas išsireikalausiti sau truputį dė-mesio. Tik sau. Visi jį savo laiku buvome išban-dę. Ko gero, ji per vėlai atsirado čia ir jai buvo sun-ku susitaikyti su pamestinuko sindromu. Jos ner-vų priepuoliai buvo tokie dažni, kad jau buvome prie jų pripratę.

Iš tikrųjų Beata buvo egoistė, visiška egois-tė. Ji sugebėdavo puikiai visus apgaudinėti ir meistriškai žaidė savo žaidimėlius. Mažas gudrus kirstukas. Juoda kirmėlė. Apdairi hidra. Pavyz-džiui, ilgainiui panorėjusi ji sugebėdavo taip įsiverkti, kad jai net atimdavo kojas. Garbės žo-dis, kurį laiką negalėdavo pasikelti iš patalo. Kai taip nutiko pirmą kartą, aš ne juokais išsigandau.

Prisimenu, buvo naktis, pati giliausia naktis, mūsų miegamajame visi miegojo. Beata šniurkš-čiojo savo pusėje prie lango kaip įprastai. Neaiš-ku, dėl ko. Dėl visko. Mano čiužinys buvo ar-čiausiai jos lovos ir jos šniurkščiojimas varė mane iš proto.

– Užsiciaupk, arba aš tau užvošiu! – neiš-kenčiau, nes negalėjau per ją sudėti nė bluosto. – Girdi?

– Aš negaliu! Negaliu... – unkštė ji kaip su-muštas šuo. – Ar galėtum nuvesti mane į tualetą? – Staiga paprašė manęs.

– Nežinau kur tualetas? – Nustebau. – Tai kvai-ša!

– Aš negaliu! – sukliko tuomet ji garsiai ne-savu balsu. – Aš negaliu pajudinti kojų!

Klykdama Beata sukėlė ant kojų visą mie-gamąjį. Daug kas iš jos juokėsi kaip visuomet, net-gi žvengė visa gerkle, kai kas niršo ir keikėsi, kad negali išsimiegoti per kažkokią puskvaisę ir ko-dėl ji neina gydytis? O aš išsigandau. Kaip tai – ji nepajudina kojų? Ar taip būna? Žmogus ima ir nepajudina kojų? Kas gali būti baisiau?

Vartai į abi puses

Profesorė Viktorija Daujotytė dalija autografus.
L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

Laimutė Vasiliauskaitė-Rožukienė

Leidykla „Alma littera“ ir Lietuvos dailės muziejus (Vilniaus paveikslų galerija) maloniai pakvietė į knygos „Vartai į abi puses. Viktoriją Daujotytę kalbina Marijus Šidlauskas“ su-tiktuves. Vakara vedė literatūrologas Darius Kuolys, pa-sisakė knygos redaktorė Vaiva Račiūnaitė-Ališankienė, li-teratūrologas Gediminas Mikelaitis, buvo užduota klau-simų ir iš salės.

Knyga buvo pavadinta intelektualia autobiografija. Joje – labai taiklios detalės, liudijimai savo epochos žmonių likimo, kurie kultūros istorijai bus svarbūs. Buvo prisiminti profesorės pokalbiai su mūsų literatūros asmenybėmis (De-gutyte, Geda...), kurių jau nebėra, gimtosios Žemaitijos įtaka panelei, kilusiai iš senosios bajorų Daujotų giminės. Jos tėve-lio grynakraujis eržilas, iškasęs po ąžuolu duobę, kolei jis kal-bindavęs, matyt, gražiais žodeliais jos būsimą mamą, mat žo-džio „dau – joti“ šaknis susijusi su žirgais, kurių kažkada būta, turėta, vėliau tik *kolchozo* laukuose teko išmokti joti (pasiro-do, profesorė mokėjo joti, bet tik taip, kad vėjas švilptų pro au-sis, nes tėvelis išmokęs: *nieko nebijok, įsikabink į karčius, prisi-spausk prie žirgo – ir jok*).

Nepaisant pokario skurdo, *giminės panelė* buvo mokinama paisyti grožio (kad ir su tetos uždėtais ant kaklo stiklo karoliais). Dar labiau motyvavo siekti mokslų universitete tai, kad jos li-kimas *rūpėjo kitiems žmonėms*, kurie įvertino jos gabumus.

Viena iš kertinių taisyklių – nerašyti to, kuo pats netiki.

Kokių klausimų nepateikė kalbintojas? Galbūt apie laimę, kuri yra būsenų galimybė, noras būti, kai ta būsenos pilnaties akimirka labai trumpa: tarp mūsų nenoro būti nelaimingais.

Dariaus Kuolio *Sietyno* kartai ji gali atrodyti *lygi, maloninga, nieko įdomaus...* Šiais laikais jau nebepateisinamas *tolerantiš-kas mykimas* arba, pasak Granausko, *abros kadabros*.

Kokie virsmai, pokyčiai profesorės gyvenime? Pasiilgimas nemaloningos minties (poreikis tiesių ir aštrių asmenybių) – *sureaguoju į savotišką keitimąsi ir galimybę keistis. Juk pasaky-ti savo nuomonę tiesiai, ne į nieką neatsižvelgiant – neįmanoma prabanga*. Žmonių buvimas savim, nuomonės aštrumas pri-klauso prie labai svarbių reikšmių.

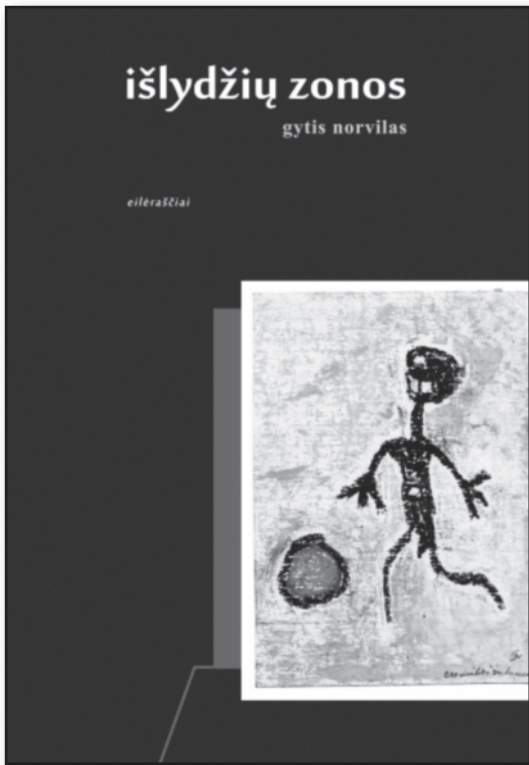
Kita vertus, žmogaus prigimties nepakeisi, kai galbūt trūks-ta savimi pasitikėjimo, drąsos. Jos katedra buvo globėjiška, jos credo – niekam nepakenkti. Kažkada Vandos Zaborskaitės pas-kaitos apie Maironį ji klausėsi koridoriuje stovėdama prie lan-go ir žvelgdama į Sarbievijaus kiemą (juk tais laikais eiti į ne-privalomas paskaitas buvo neišmintinga).

Knyga buvo parengta per ganėtinai trumpą laiką. Pro-fesorei teko nemažai pasistengti ieškant asmeninių fotogra-fijų datų (štai koks tas reiklus leidyklos fabrikas!). Ji labai dė-kinga Agniui Tarabildai už knygos apipavidalinimą, ypač už tą juodą medžio gabalą (atplaišą viršelyje), kuris turįs jai ypatingą svarbą su sava istorija. Apie visa tai ir ką reiškia metafora „Var-tai į abi puses“ (beje, tokių metaforų būta nemažai, redakto-rei teko ilgai sukti galvą, kurią pasirinkti) – knygoje. □

Daug ko avangardiškai sruvaus

Pranas Visvydas

Tik rinkis, žmogau! Kaip kokioje kaimynų kiemo ar garažo daiktų išpardavimo mugėje. Smagu čia. Gana ilgai užtrukau, kol suradau slenkstį, kurį peržengęs galėčiau saugiai įeiti į Gyčio Norvilo poezijos rinkinio „Išlydžių zonos“ erdvę ir pasijusti esąs jo sampratos ir pasiekto rezultato viduje, o ne klaidžioti kitur. Prisipažinsiu, nesu jo ankstesnės poezijos žinovas. Jei ką ir skaičiau „Skėrių pusryčiuose“, tai išdilo iš atminties, nes tada tuo turiniu nesinorėjo mėgautis.

Pirmiausia verta nurodyti, kad „Išlydžių zonų“ elektrifikacijai bei įtampai autorius sugebėjo suburti daug neeilinių sąvokų ir frazių! O tai svarbus dalykas įelektrintos būklės išlaikymui. Čia energija turi sruventi ištisai. Norvilas ne tik rašo, bet ir kuria leidinio architektoniką. Meistrauja kaip pašėlęs. Sukta variantą, jam išėjo nepėsčio sukirpimo rinkinys, net su langeliu viršelyje, kuriame komiksų tipo vaikėzas spardo kamuolį. Atseit, puslapiuose džiugaus vaikėžiško spardymo bus apščiai. Taip pat skaitlingų iliustracijų anatomija lyg ir primena smulkiai raizgų vabzdžių pasaulį, puslapiuose paišybiškai suvabzdinta. Lyg nurodoma analogija tarp jų ir žmonijos būties rezginio neseniai skaitytoje evoliucijos mokslininko Briano Boydo knygoje „On the Oeigin of Stories“. Kultūriškai knibinėjames kaip ir jie, protarpiais vis pasukdami nauja, raiškesne kryptimi. Ar išnykstame būsimos kartos labui. Graudu!

Atsigręžę į neseną praeitį, matome, kaip prieš civilizuotos žmonijos dangstymasi arba žodinių veidmainiavimą XX amžiui įsibėgėjus ėmė šiauštis įvairūs kritiškai nusiteikę Vakarų literatai, rašytojai ir poetai. Lenkų emigracijoje tuo itin išsiskyrė W. Gombrowiczius. Amerikiečių emigrantai Henry Milleris su savo romanų seksualiniu atvirumu ir mūsų jaunimui labiau žinomas William Buurough'as su įtakingu trumpu romanu „Naked Lunch“ (rašant vadinamu „Inter Zone“). Gilinausi į jo puslapius Santa Monikos bibliotekoje. Minėtini ir argentiniečių rašytojo Jorge Luis Borgeso trumpų apsakymų labirantine fantastika persmelkti siužetai. Nepamirštama ir gerokai ankstyvesnė T. S. Elioto ir Ezra Poundo glaudžiai angažuojanti moderni poezija. Nieko negaliu pasakyti apie prancūzus, nes per menkai šią kalbą moku. Tik pokariu skaitinėčiau dvikalbiame (prancūzų-vokiečių) žurnale „Lancelot“. Jų visad melodingą, fantazijos sklidiną, vynu kvepianti siurrealizmą...

Pažymėtina, kad svaiginimasis narkotikais (LSD) „Naked Lunch“ romano veikėjams tapo laisva narkotikų vartojimo Zona (Šiaurės Afrikoje) ir veikė kaip pagrindinis jų įsitikinimų ir kūrybos variklis. Tik šio jaudinančio poveikio dėka jie prabilo nevaržomai – kitaip tariant, visiškai išsikrovė.

Gytyis Norvilas

Rimtai dėjosi priklausantys šiai išskirtinei žmonijos grupei: laisvi, kūrybiškai įkvėpti, atviri. Nepripažino jokio „dorovinio“ varžymosi savo rašiniuose. Jų būvis surado vis didesnę atgarsį ir pasaulio kultūroje. Tada gal tik trumpam įžengėme į naują karštakošišką erą, kurioje daug kas virsta aukštyn kojomis, net eilinių piliečių gyvenime, ir ekscentrika doroviškai vis labiau priimtina, nes yra ir pelno versmė. O nūdienės permainos itin paspartina nuolat tobulėjančios skaitmeninės technologijos, nes joms vietos erdvėje labai daug. Tik ten reikia kur kas daugiau protavimo, negu svaiginimosi vaistais ir sportu. Dieviškos galimybės visada neribotos.

Maždaug šia linkme ir nukreiptas G. Norvilo „Išlydžių zonų“ turinys, dėstomas šešiose keistai pavadintose dalyse: *I vilko valandos*, *II Nacho pasivaikščiojimai*, *III trumpieji junginiai: kaulų metimai*, *IIII sapnų ikonos*, *IIIII kūnų Geografija*, *IIIIII iš nulinių buvimų*. Man, būsiu atviras, labiausiai imponuoja tos paskutinės dviejose dalyse sudėtos trumpos poetinės esė, tarsi naujoviško turinio pasakėčios. Jose meniškai sukaupias įvairius dovis, gyvastinga sintaksė su taikliu žodynu. Ekspresyviame natūralizme jaučiama užuojauta skerdžiamiesiems galvams. Net ir lyriškai sustyguotas seksas diptike „laimingi – kol ežere“. Gal aš čia perdėm palankiai tūpčioju apie avangardišką autorių? Bet...

Skaitydamas dirglius skyrių pavadinimus, tikiesi, jog ir eilėraščiai tuose skyriuose bus daug kuo neįprasti, skaitytoją pribloškiantys. Yra to neįprastumo. Ir gana gausiai! Ir originalaus, ir, spėju, nusižiūrėto viso labo – net nuo graikų poeto Anakreonto, nuo dabartinių amerikiečių, vokiečių, lenkų ekspresionistų. Juk maišomės vieni su kitais šioje bendrėjančioje planetoje. Kaip neseniai buvę Alec Ginsbergas, Frank O'Hara, Kenneth Koch, George Carlin... ..dažnai savo kandžia šaipokiška fraze pasiekę Vakarų Europą ir Rusiją. Šia kryptimi kūrė rusų, vokiečių, lenkų avangardo reišėjai, įvairių tautų satyros puoselėtojai.

Ploną Gyčio Norvilo knygą vartyti ir skaityti lengva, bet sunku aptarti raštu. Skyrių *rentgeno nuotrauka* – ypatingai. Sunku nurodyti puslapius, nes nematomi skaičiai. O gal mano pasenęs regėjimas kaltas: kartais pasimetu raidžių skruzdėlyne. Šiaip daug kas aišku. Net ir tie dažni paradoksai, primenantys geliantį žymaus amerikiečių monologų meistro George Carlino repertuarą. Štai visas puslapis palyginimui. „esu tylėtojas – tyla galiu užmušti triušį“. Puiku! Arba: „esu lauželių kūrėtojas – save deginantis“. Arba: „esu rūgpienio paviršius“, „skersas pigmėjas su džinsais“. Prie šio norisi dėti didžiulį klausuką. Kur kas įdomesni sakiniai skyriuje *priešaušris iš būrimų*. Jų čia keliolika. Filosofškai įdomus keturioliktas: „arbinu prieš milijonus metų mirusios žvaigždės šviesą, neegzistuojantį tašką – tokia mano religija...“ Vadinasi, tikėjimas vienu regimu tašku. Tai bent!

Kita imponuojanti grupė vadinasi *gatvės koanai*. Kad ir penkioliktas: „yra laiptai kilti. Yra laiptai risti.../ laiptams į tai nusispjaut“ . Pagal šią formulę galima „prisipjauti“ daug ko! Dažnai paradoksai kepami dėl ironijos, satyros. Tokių džiažinių parodijų yra ir kituose knygos labirintuose. Per ilgi čia cituoti. Solidus pavyzdys būtų dviejų puslapių ilgumo: „monologas iš statinės dugno; didžiosios privatizacijos“. Jo pabaigoje netgi konstatuojama: „Geda privatizavo viską, kas liko.“ O iš tiesų neliko jam nieko. Taigi poetas ir numirė be jokio turto.

Skyrius „Nacho pasivaikščiojimai“: mano nuomone, šios neigiamos išperos pavaizdavimas yra perdėm gremėzdiškas, sujauktas, tiesiog nevykęs. Sena taisyklė: ir monstras ar išgama literatūroje būna įtikinančiai patrauklus. O gal patrauklumas glūdi vien tik šiame rusiškame žodyje. Skaitome: „Nachas – žmogus stačiomis akimis. Išlydžio zona, taškas, į kurį trenkė žaibas, skylė, anga, šešėlis, kurio nieks nemeta, prietemos prieglobstis –“. Žodžiu, blogas visais vaizduotės atžvilgiais. O svarių žodžių, kaip matome, autoriui netrūksta. O gal šis išgama kuriamas tik tam, kad jo naudininko linksnis yra populiarus rusiškas keiksmazodis. Tasyk žmonių tardytojų leksikone. Kaip bebūtų, kiti šios dalies epizodai pasodrinti natūralizmo, sarkazmo. Poetas gan neatlaidžiai su savo išlydžio energija kuria literatūrinę tikrovę. Ją gi privalu demaskuoti. Skaitydamas jauste jauti glaudžią poeto laikyseną taiklių žodžių dėka. Primena Marcelijaus Martinaičio KB charakteriui skirtą satyrinę kryptį.

Kartais būna daug veiksmo, bet maža esmės (30), kai išsismaginęs dosniai žarsto akibrokštus – ir daryk, ką nori. Bet skaitai, jausdamas kalbos svorį. Nuolat vyksta suartėjimas su esminga vartojama kalba. Kartais atrodo, jog tai mechanika, automatizmas, nesąmonė. Matyt, reikia ir elektrifikuoto pasišventimo skaityti šitaip surikiuotas eilutes. Šią lyg ir suktybę, atrodo, dėsto išlydžio paveiktas individas, prisiskaitęs užsienietiško avangardizmo, trokštantis įsilieti į šią, manau, atvėsusią madą. Dar vis pakišti koją tolyn žygiuojančiai žmonijai. Kai kur piktokas tekstas skaitytoją irgi nuteikia piktai. Nesužadina juoko, bet pykdo (8). Ir nesi tikras, kodėl čia taip daug kas vyksta. Gyvenimas! Magiškas procesas. Būrimas! Ne visada įtikinantis. Manieros. Kankanai.

Gyčio Norvilo judesyje logikai irgi nėra vietos (67). Autorius stengiasi, kad tik ieseitų keisti tekstai, kad tik skaitytojas būtų priblokštas. Vis prasikiša įkyri nesąmonė. Tačiau, reikia pripažinti, jam pavyksta – įtikinančios kalbos dėka. Tai dera pabraukti. Šie tekstai čirškėdami spraga jo lietuviškoje keptuvėje. Tarp kaimiškų dūmų. Norom nenorom kyla mintis: kuriems galams to imasi rimtas suaugęs vyras? Spėju, daug ką lemia troškimas išleisti tokio pobūdžio knygą. Ir gerai, nes šitaip originaliai sudėti net ir tie akibrokštai turėtų susilaukti tik pripažinimo. □

LIETUVANIS SUGRĮŽTA, arba TRYS LIUDVIKAI (8)

Leonas Peleckis–Kaktavičius

Tęsinys. Pradžia 2015 m. rugsėjo 5 d. „Kultūroje“

Redakcijoje sutiktas žmogus, o tai buvo pats redaktorius Konstantinas Norkus, pasiteiravo, ar seniai iš Lietuvos. „Senokai, – atsakė Liudas. – Buvau Italijoje, vokiečių armijoje“. O sužinojęs pavardę iškart pasikeitė: „Sūnus to Jakavičiaus, šiauliečio?“. Išgirdęs patvirtinimą pristatė buvusiam šiauliečiui, o dabar Argentinos lietuvių centro vadovui ir laikraščio leidėjui Pranui Ožinskui, kuris ne tik apnakvyndino, bet ir davė pianisto Josifo Banko, su kuriuo Liudas Lietuvoje buvo kartu dirbęs, adresą. Josifas Lietuvoje išgarsėjo, laimėjęs konkursą „Spaudos baliaus valsui“ sukurti.

– Jis man Argentinoje nepaprastai daug padėjo, – pažymėjo L. Jakavičius ir papasakojo, kaip sekėsi įsijungti į tenykštį muzikinį gyvenimą.

Į *kategorinę* kavinę pirmą sykį nuvažiavo net be švarko, ne tik be kaklaraiščio, kuris jos lankytojams būtinas. Durininkas nė į kalbas neina, nenori įleisti. Šiaip taip pavyko išaiškinti, kad jis čia atėjo norėdamas susitikti su orkestro vadovu. Kai galų gale Josifą pašaukė, šis ne tik pažino, bet ir labai draugiškai apkabino, pabučiavo ir atsiprašė, kad dabar daugiau laiko skirti negalįs, turįs dirbti. Užrašė savo namų adresą ir liepė atvažiuoti pas jį, davė kelionei porą pesų.

Kitą rytą jiedu vėl susitiko. J. Bankas aprenė L. Jakavičių nuo galvos iki kojų ir pasakė, kad reiktų kažkokiu būdu įsigyti akordeoną, tada įtaisysias pas save dirbti.

Apie tą pokalbį papasakojo laikraščio redaktoriui K. Norkui. Šis pasufleravo vietinio turtuolio Urbono ar Urbonavičiaus adresą, atseit, jis buvęs tavo tėvo draugas, o dabar fabrikantas, turėtų paskolinti pinigų akordeonui pirkti.

Apsidžiaugė Liudas ir tuoj pat nuvažiavo pas tą turtuolį. Rado jį puikiuose namuose bežaidžiantį su vaikais. „A. Jakavičius. Taip, taip, aš tavo tėvą gerai pažinojau“, – pasakė L. Jakavičius paaiškino: gavęs darbą, bet neturįs instrumento. Reikia paskolos. Pinigus atiduosias per tris mėnesius, nes akordeonas kainuoja 1600 pesų, o algos jis gausias 700 pesų per mėnesį.

Fabrikantas pasiklausė, pasiklausė ir pasakė: „Žinai, pastačiau naują cechą, dabar man atėjo geležies vagonas, reikia išpirkti. Tuo momentu padėti negalėsiu“.

Tyliai pagalvojo L. Jakavičius: „Už geležį mokėsi 15–20 000 pesų, o man negali paskolinti 1600?“. O garsiai padėkojo ir atsiveikino. „Jei ką nors tokio... ateik, ateik“, – pasakė išlydėdamas tautietis. „Dėkui, dėkui“, – Liudas iki galo buvo mandagus.

O paskolino Pr. Ožinskas, išgirdęs pasakojimą apie susitikimą su vietos turtuoliu.

Taip tapo didelio, žinomo orkestro „Daišbele“ akordeonistu.

*

Beje, su tuo fabrikantu sykį dar suvedė gyvenimas. Kartą jis atėjo į kavinę. Liudas tuomet jau buvo gerai apsirengęs, naujųjų bičiulių orkestrantų ir kavinės lankytojų vertinamas. Priejęs prie L. Jakavičiaus paprašė: „Žinai, Liudai, sekmadienį pas mane bus didelis balius, ateis daug komersantų, reikalingų žmonių. Tu kaip buvęs šiaulietis galėtum pas buvusį šiaulietį ateiti su akordeonu. Ir pavalgyti bus, ir išgerti“. „Taip, galiu ateiti, – atsakė L. Jakavičius, – bet be akordeono“. „Nu ne, aš noriu, kad su akordeonu...“ – paprieštaravo. „Taip, bet mano akordeonas negeria ir nevalgo“. „Bet aš noriu, kad tu pagrotum“. „*Nou*“, – toks buvo nelietuviškas, bet galutinis atsakymas tam, kuris dar bandė įtikinėti, kokia gera reklama jam būtų, atseit, va, čia mūsų šalis, lietuvis. O kad tam lietuviui nepadėjo tuomet, kai mirtinai reikėjo, regis, tas žmogelis jau buvo pamiršęs.

O su tuo orkestru ne tik Buenos Airėse grojo, bet ir visą Argentiną aplankė. Koncertavo ir jų kurtortvietėje, labai primenančioje Palangą. Tuos trejetą mėnesių, grodamas žymiausiam anglų restorane „Bristol Hotel“, ypač pajuto, kaip pasiilgo Lietuvos.

Skolą Pr. Ožinskui atidavęs, ateidavo į jo klubą pagroti šokiams. Visada grojo nemokamai. Už tai,

kad šis ištiesė pagalbos ranką, kai jos labiausiai reikėjo.

*

Lietuvybės, anot L. Jakavičiaus, Argentinoje ne daug. Visa laimė, kad žmona lietuvis. Taip, yra lietuvių klubas, yra lietuvių susivienijimas, dar – „Židinys“, kur apsigyvena tie, kurie nebeturi artimųjų ir giminių. O su lietuviškais laikraščiais jau bėda.

– Kol buvo gyvas Ožinskas, laikraštis ėjo kas savaitę. Labai gražiai ėjo. O jam mirus, kai šias pareigas perėmė našlė, labai gerai, jei laikraštis išeina kartą per du mėnesius. Dabartės laukiau jau trečią mėnesį ir dar neatėjo, – su liūdesiu balse pasakoja ponas Liudas. – Yra dar vienas laikraštis – „Laiakas“, kurį leidžia kunigai, tačiau ir jis išeina tik kartą per mėnesį ar dar rečiau. Nėra pas mus literatų, rašytojų. Į Argentiną suvažiavo beveik vien darbininkai, tik vienas kitas inteligentas. Tas pats Ožinskas buvo iš darbininkų šeimos, be didelių mokslų, bet labai gabus vyras.

Užtat gerą vardą lietuviai Argentinoje turi nuo seno. L. Jakavičiaus manymu, taip yra todėl, kad mūsų tauta yra darbšti. Ir darbšti, ir labai *unurava*.

Liudo Jakavičiaus vairuotojo pažymėjimas

– Argentinos spaudoje per pusę amžiaus neteko matyti pranešimų, kad lietuvis užmušė, apvogė, kad suimtas lietuvis. Apie rusus, lenkus, ispanus, italus tokių žinių daug. O nei apie lietuvis, nei apie japonus – ne. Jie turi labai gerą vardą, – tvirtina L. Jakavičius. – Taip, būna, kad pobūviuose susiginėja ar net susimuša, tačiau niekada nenuveina per toli. Apie lietuvius labai gerai atsiliepia ir miesto valdžia. Kai atėjęs ieškoti darbo pasisako, jog lietuvis, jam atsakoma: „O, labai gerai“. Dar sykį pasidžiaugia, kad ir jo žmona lietuvis. Gražina – labai puiki moteris, didelė šeimninė, gera vaikų motina. Keturiasdešimt septyneri metai drauge. Pergyveno viską kartu – ir geras, ir blogas dienas.

Apsivedė Italijoje, o į Argentiną ji vėliau atvažiavo, kai Liudas įsikūrė, susitvarkė. Kaip muzikantui jam nemažai laiko tekdavo skirti gastrolėms. Gražina likdavo namuose, neprieštaravo, nereikšė pretenzijų, žinojo, jog teka už menininko. Grojo ir prestižiniuose Argentinos orkestruose – „Splendid“ radijo simfoniniame, „El Mundo“ radijo filharmonijos ir „Rivadavia“ radijo filharmonijos orkestruose.

– Dabar aprimau jau, – juokiasi. – Dabar jau sėdžiu namuose.

Kai buvo nuvykęs Lietuvon, aplankė visas keturias Gražinos seseris. Buvo proga įsitikinti, iš kurios geros, darbščios šeimos kilusi žmona. O iš viso tą 1993 m. gegužį Lietuvoje išbuvo dvidešimt dienų. Pabuvojo Vilniuje, Kaune, Šiauliuose, Panevėžyje, Anykščiuose. Lankė gimines, pažįstamus, parymojo prie tėvo kapo Anykščiuose. Bene labiausiai širdis suspurdėjo, einant Šiaulių gatvėmis. Sesers

dukros vyras savo automobiliu visur vežiojo, kur tik ponas Liudas pageidavo, ten ir vežė. Niekada tokio džiaugsmo nebuvo patyręs. Ir abejoja, ar dar kada patirs: sveikata prastoka – kankina chroniškas bronchitas, be to, vis sunkiau vaikščioti. Tačiau norėtų dar nors sykį sugrįžti į tėvynę.

Ir kai kurį nors tautietį Buenos Airėse aplanko giminės, stengiasi nepraleisti progos pabendrauti. Visi kartu priima, gražiai, su dideliu noru. O neseniai tokį džiaugsmą padarė iš Šiaulių atvykęs choras. Klausėsi jo atliekamų dainų ir verkė.

*

Su širdgėla balse L. Jakavičius konstatuoja, jog *iš muzikos jau pasitraukęs*. Santaupas panaudojęs fabriko įkūrimui. Dviese su gerai pažįstamu argentiniečiu nutarė samdyti žmones ir iš kartono, medžio, plastiko gaminti įvairias dėzes. Iki šiol viskas ėjo gerai. Naujosios veiklos dėka ne tik galėjo su žmona nuvažiuoti į Lietuvą, bet ir viešėdamas giminėms išdalinti penkis tūkstančius dolerių.

– O tie, kurie čia, Argentinoje, renka Lietuvai skirtus pinigus, tik pusę ar trečdalį jų atiduoda, – liūdna patirtimi dalinasi ponas Liudas. – Pavyzdžiui, rinko pinigus kryžiaus Šventajame kalne pastatymui. Bet taip ir nepastatė. Tuo ir pats turėjau progą įsitikinti. Dabar vėl renka. Pinigas yra slidus ir traukia visus...

*

Užaugino dvi dukras. Abi – menininkės. Tiesa, dabar jų vardai kiti, nepanašūs į tuos, kuriuos suteikė gimdytojai.

– Nieko nepadarysi, teko keisti vardą. Graciela Jakavičiūtė – pernelyg sudėtinga kombinacija, – tėvas visai nereikšia pretenzijų dukrai.

Graciela Jakavičiūtė (g. 1951) tapo Marcia Bell, ir tuo vardu yra la-

Reklaminis sveikinimo atvirukas, Liudviko Jakavičiaus sukurtas ir išleistas Rygoje apie 1912 metus

bai plačiai žinoma kaip kino aktorė, kompozitorė, dainininkė. Pastarasis sceninis vardas ypač populiarius Ispanijoje, kur jau seniai gyvena, ir Pietų Amerikoje. Žino ją ir Holivude. Be abejo, žino ir Argentinoje, kur gimė ir augo. Šiuo metu turi dvi pilietybes – Ispanijos ir Argentinos.

Tėvas aiškina, jog dukra būtinai turėjo pasikeisti vardą ir pavardę, nes užsieniečiai lietuviškų pavardžių nesugeba ištarti. Pirmiausia tai susiję su populiariumu. Vardą būsimai kino žvaigždei ir dainininkei sugalvojo jos prodiuseris. Yra vaidinusi daugelyje filmų pagrindiniuose vaidmenyse. Net gėrimai jos vardu pavadinti, pavyzdžiui, geros kokybės vynas.

Dainavimo Graciela mokėsi dar Argentinoje. Ji truputį kalba ir lietuviškai, nes, kai augo, kai ėjo į mokyklą, tėvas su motina dar patys nelabai mokėjo argentinietiška, todėl ir dukra namuose girdėjo protėvių kalbą.

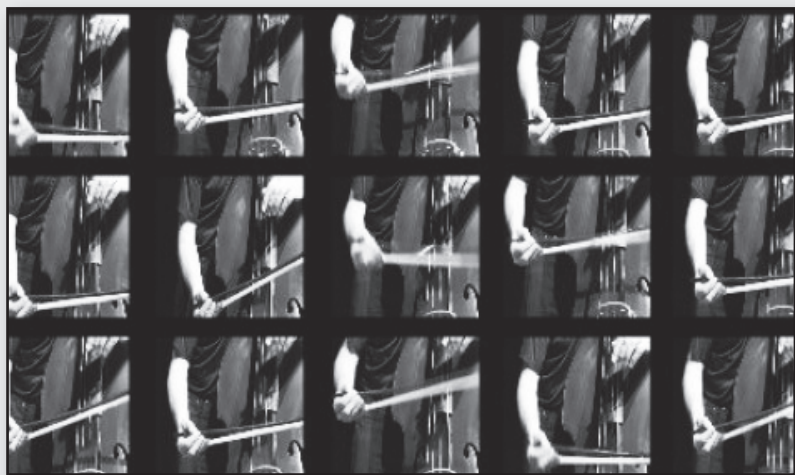
Graciela labai didžiuojasi esanti lietuvaitė, ieško ryšių su tautiečiais. Tėvas siūlo žvilgtelti į porą spalvotų nuotraukų, kuriose kino žvaigždė nusifotografavusi su krepšinio žvaigžde.

Pabaiga kitame numeryje

Kultūros kronika

Spalio 13 d. Romoje, Sala dell'Immacolata pristatyta kompaktinė plokštelė „Lan-gas į Lietuvą“. Užsienyje gyvenantys ir kuriantys Lietuvos atlikėjai smuikininkė Dalia Dėdinskaitė (Lietuva/Austrija), violončelininkas Gleb Pyšniak (Lietuva/Austrija) ir pianistas Gintaras Januševičius (Lietuva/Vokietija) susibūrė bendrai iniciatyvai – atrasti gražiausius klasikinės lietuviškos muzikos kūrinius ir sujungti juos viename albume. Muzikų tikslas – pasidalinti šiuo lobiu su klausytojais visame pasaulyje ir taip paminėti 25-ąsias Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo metines. Kruopščiai parinkta programa kompaktinei plokštei bei koncertams ne tik atskleidžia platų lietuvių kompozitorių kamerinės muzikos kūrybos spektrą, bet ir leidžia mėgautis lietuviškos muzikos grožiu kiekvienam klausytojui. Į programą įtraukti M. K. Čiurlionio, S. Vainiūno, B. Dvariono, Z. Bružaitės, A. Šenderovo, V. Barkausko kūriniai.

Spalio 8 d. Kijevo meno galerijoje „ART14“ atidaryta žymaus Lietuvos menininko Vladimiro Tarasovo audiovizualinių instaliacijų paroda „Tarp garso ir vaizdo“. Tai pirmoji garsaus džiaz muzikanto, būgnininko, perkusininko, instaliacijų autoriaus, performansų meistro, režisieriaus, pasaulinio garso eksperimentininko personalinė paroda Kijeve. Parodos atidaryme dalyvavęs Lietuvos ambasadorius Ukrainoje Marius Janukonis pasidžiaugė vis intensyvėjančiu bendradarbiavimu tarp mūsų šalių menininkų. Kaip pažymėjo Kijevo galerijos savininkė bei pats parodos autorius, jų bendradarbiavimas dėl šio projekto užsimezgė šiemet Vilniuje tarptautinės šiuolaikinio meno mugės „ArtVilnius“ metu, joje pirmą kartą dalyvaujant galerijai „ART14“.

Spalio 10 d. poetai Indrė Valantinaitė ir Laurynas Katkus dalyvavo Birminghamo literatūros festivalyje. Poetai kartu su latvių rašytoju Paulu Bankovskiu skaitė „Ikon“ galerijos kavinėje Birmingame. Tos pačios dienos vakare poetai savo kūrybą pristatė kartu su britų poetu Alistairiu Noonu „Five Liefes“ knygyne Nottingham. I. Valantinaitė ir L. Katkus taip pat dalyvavo poezijos vertimo dirbtuvėse, kurias organizavo „The Poetry Society“. Jų metu pažodžiui išverstus eilėraščius tobulino ir su poetais diskutavo dirbtuvės dalyviai. Intensyvus bendradarbiavimas su Birminghamo literatūros festivaliu prasidėjo šių metų pradžioje, kuomet Lietuvos kultūros instituto kvietimu festivalio direktorius Jonathan Davidson ir Nine Arches leidyklos redaktorė Jane Commene apsilankė Vilniaus knygų mugėje.

Į Vilnių atvyksta elektroninės muzikos ikona Squarepusher

Elektroninės muzikos legenda Squirepusher

Spalio 30-ąją menų fabrike „Loftas“ suskambės ilgai elektroninės muzikos gerbėjų laukti garsai – pirmąjį savo pasirodymą Lietuvoje surengs britų elektroninės muzikos anarchistas Squarepusher (Tom Jenkinson). Grupinę kelių melomanų kartų svajonę išpildyti pasiryžo „Vilniaus festivaliai“. Per 20 metų trunkančią karjerą išleidęs keliolika albumų „Lofto“ scenoje atlikėjas pristatys naujausią, šiemet pasirodžiusį darbą „Damogen Furies“, o renginys taps finaliniu 25-ąjį jubiliejų mininčio aktualiosios muzikos festivalio „Gaida“ akordu.

Įdomu tai, kad visame pasaulyje klausomas bei vertinamas Squarepusher yra vienas paslaptin-giausių muzikantų IDM scenoje, gyvų pasirodymų metu slepiantis veidą po šalmu ir savo išlaikytu ekscentrišku mu prilygstantis artimam bendra-zygiui Aphex Twin. Jis neturi „Twitter“ ar „Instagram“ paskyros ir neskiria dėmesio „Facebook“ reikalams.

Itin retai interviu dalinantis britas tvirtina: „Aš visą laiką stengiausi būti minimaliai išitraukęs tiek į pačią muzikos industriją, tiek į visas jos konvencijas – viešuosis ryšius, reklamą ir t. t. Man nerūpi visi šie dalykai. Reklama – tai tokia žmogaus veiklos sritis, kuri man yra atgrasi. Visada laikausi principo, kad muzika turi viską pada-

ryti už mane. Jei ji pati gali skleisti apie save žinią – puiku. Man patinka palikti žmonėms vaizduotės laisvę, o ne per jėgą brukti jiems savo istorijas“.

Muzikantas lygina šiuolaikinę muzikos industriją su kreivų veidrodžių kambariu: „Aplink muziką yra generuojama labai daug tuščių plepalų. Kai kuriems žmonėms patinka daug kalbėti apie savo muziką ir šitaip galbūt bandyti pakreipti publikos suvokimą. Aš jiems sakau: „Jei jums pasiseks – pagarba, bet šitaip elgdami si jus kažką prarandate.“ Būtent tai aš ir stengiuosi išsaugoti – jausmą, kad myliu ir domiuosi tuo, ką darau. Neapsimetinėju, kad man įdomu, ką žmonės nori gauti iš muzikos. Tačiau tikrai žinau, ką aš pats iš jos noriu gauti. Nėra nieko nuostabiau, kai žmonės pasiklauso tavo muzikos ir sako: „Žinau ką? Man irgi tai patinka.“ Vadinasi, laimėjai viską, ką galėjai laimėti.“

Dėl aukščiau pristatyto požiūrio Squarepusheris pelnytai yra laikomas elektroninės muzikos anarchistu. Atlikėjui visuomet svarbi socialinė pozicija ir etiniai muzikinės veiklos aspektai. Ne veltui vienas mėgstamiausių jo rašytojų – Slavojus Žižekas.

Vilniaus festivaliai info

Eksperimentas gyventi

Atkelta iš 5 psl.

Į miegamąjį iš koridoriaus tuoj pat įpuolė budinti auklėtoja, ramino Beata, kalbino, glostė, liepė stotis ir eiti, bet Beata nestojo ir nėjo, mėslungiškai draskė nagais sau pečių odą, ant kurios pamažu ryškėjo raudoni nagų pėdsakai, ir klykė nesavu balsu, dievagojosi, kad negalinti nė raumens pajudinti, ir tiek. Tikras pragaras. Pakviesta iš ambulatorijos seselė Beata privarvino į šaukštą kažkokių lašų, liepė išgerti, paplekšnojo per skruostus ir patarė budinčiai auklėtojai skambinti tiesiai į vaikų konsultacinį skyrių miesto ligoninėje. Mums visoms jau buvo nebejuokinga, buvo įdomu ir baisu. Išpūtusios akis žiūrėjome į tokį stebuklą. Nejaugi Beata taip ir nebevaikščios? Sėdės ratukuose, o mes ją stumdysime? Tai bent. Čia tai bent.

Iškvistas gydytojas patikrino jau apimusios, bet dar keistai švokščiančios iš baimės Beatos pulsą, pamaigė jos kojų padus, pagūžčiojo pečiais ir pasakė: kol kas palikim ją, ryte, jei kas, atvežkite į skyrių. Buvo jau ir taip beveik rytas. Neprisimenu, po viso to užsnūdau kiek ar ne. Kai atsikėliau, nežmoniškai skaudėjo galvą ir akys buvo užtinusios, nes neišsimie-

gojau. Atsikėlė ir Beata. Paprastai, kaip ir visi, kaip niekur nieko! Mums bežiūrint nusismaukė pizamos kelnes, greitai įnėjo į palaidinę ir džinsus ir dingo prausykloje. Man pasidarė bloga. Garbės žodis, maniau, kad apsiavėmsiu. Tai mergšė! Apgailėtina vargšė, numylėta, nuglostinėta vištelė. Tegul tik palaukia – paglostysime mes ją, kad taip nori, tai bent paglostysime!

Po tos nakties Beata dar keletą kartų netikėtai ir stebuklingai buvo ištikęs paralyžius, tiktai niekas į ją daugiau nebekreipė jokio dėmesio. Tada ji verkė, ilgai ir nykiai sunkdama į paglavę ašaras, kurių nebuvo. Pati kalta. Vabalėlis, štai kas ji buvo, jai nuolat reikėjo, kad ją paglostytų. Galiausiai nerimaudama dėl galimos krizės mokyklos administracija nukreipė Beata pas psichologę. Beata jos kabinete praleisdavo ištisus pusdienius kaip dėlė siurbdama tą menkutį jai pasiūlytą dėmesį, tegul ir psichologės. Mums visiems tik palengvėjo nuo to, kad ji rado prie ko prisikabinti, bet iš tiesų ji meistriškai siurbė tos nepatyrusios psichologės kraują diena po dienos. Ne kartą girdėjome, kaip toji moteris skūsdavosi dar niekada nesutikusi tokio sudėtingo vaiko.